

Скляренко О. Ю.,*аспірант кафедри Основ архітектури та архітектурного проектування**Київського національного університету будівництва і архітектури**Науковий керівник: к. арх. Сьомка С. В.*

ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ДИТЯЧИХ ЗАКЛАДІВ В УМОВАХ УКРАЇНИ

Анотація: У статті розглянуто історичні передумови формування дитячих закладів в умовах України. На думку автора, актуальність питання обумовлена тим, що переважна більшість закладів дошкільної освіти України є створеною у попередній історичний час, що відбилося на архітектурних рішеннях їх будівель. Аналізується динаміка процесу формування закладів дошкільної освіти в Україні, визначаючи відповідним етапам архітектурні форми і їх особливості. Автор доходить висновку, що сучасні тенденції розвитку закладів дошкільної освіти визначають вироблення архітектурних проектів, заснованих на принципах гнучких архітектурно-планувальних рішень, складних композиційних схем і об'ємних просторових рішень. Потрібним є утворення типу дитячих закладів, пристосованих до умов сучасних багатоквартирних комплексів.

Ключові слова: дитячі заклади, будівлі, Україна, історичний розвиток

Постановка проблеми. Розвиток мережі закладів дошкільної освіти – дитячих садів і ясел – є наразі досить актуальною проблемою українського суспільства. Її актуальність визначається декількома факторами. По-перше, протягом останніх двох десятиліть спостерігалася тенденція до зменшення кількості дитячих садків, пов'язана із негативною демографічною ситуацією та динамікою до зниження народжуваності у країні. Найменшої кількості дитячих садків – 14,9 тис. із охопленням біля половини контингенту дітей було досягнуто 2004 р. [1, с. 158]. Наступними роками відбувається поступове відновлення мережі, яке, однак, на даний час не є достатнім і компенсованим.

Існує потреба у відновленні вже існуючих та створенні нових закладів дошкільної освіти. По-друге, відновлення відбувається у нових соціально-економічних умовах, які висувають оновлені вимоги до цього типу дитячих закладів. Зміни у суспільстві потребують вироблення закладів нових типів, які надаватимуть суспільству доступ до сучасних можливостей у галузі соціалізації та виховання дітей. Відповідно до сучасних уявлень суспільства, компонентами закладу дошкільної освіти є наявність досконалої педагогіко-методологічної моделі; сучасної технологічно обладнаної будівлі, спроектованої на основі

адаптивних архітектурно-планувальних комплексів; впорядкованого простору; кваліфікованого педагогічного колективу тощо [9, с. 241]. Архітектурне вирішення будівлі дошкільного дитячого закладу є інтегральним компонентом, який забезпечує сучасний рівень і належну якість надання закладом послуг дошкільної освіти. Це відповідає проектному світовому досвіду.

Ознайомлення з особливостями формування архітектурного середовища для дошкільної освіти за кордоном дозволяє прийти до висновку про те, що рішення більшості проблем, пов'язаних із зручністю і якістю надання сучасних освітніх послуг, залежить від особливостей функціонально-планувальної організації її можливостей просторово змінюватися в часі, трансформативності простору, його можливості відповідати вимогам проведення різних форм занять [10, с. 56]. За відсутності активного будівництва громадських будівель поточні роки, наявна мережа дитячих садів сформована недосконало. Передумовою вироблення комплексних програм та заходів щодо її реконструкції є аналіз наявного становища будівель дошкільних дитячих закладів в Україні і їх розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуалізація проблеми відновлення та розвитку мережі закладів дошкільної освіти сприяла зростанню уваги дослідників до проблеми аналізу їх архітектурних форм. У працях вітчизняних та зарубіжних дослідників аналізуються питання розвитку архітектурних вирішень щодо будівель дитячих садів протягом останніх десятиліть, зокрема, у роботах Ю. В. Григорової, О. В. Долгова, С. В. Золотника, О. Є. Флорової. Розглядається зарубіжний досвід розвитку архітектури дитячих садків, у працях Л. М. Ковальського, Г. Л. Ковальської, М. Л. Козлова, Г. О. Кузнецової. У статтях та публікаціях О. В. Долгова, Є. Б. Сичової, О. М. Юрчишина висвітлено сучасні тенденції щодо розвитку архітектури закладів дошкільної освіти в Україні та країнах-сусідах, у тому числі, у світлі новітніх тенденцій прогресу житлової і громадської архітектури – У. Ю. Вербицька, В. В. Товбич та ін. У той же час, конче необхідним залишається системний аналіз історичних умов формування дитячих закладів в умовах України, який надає змогу більш повно окреслити характерні риси і тенденції у сучасній архітектурі, які відповідають за створення і розвиток сучасної мережі закладів дошкільної освіти в Україні.

Мета статті – проаналізувати історичні передумови формування архітектури дитячих закладів в Україні, які визначили поширені архітектурні форми будівель, їх функціонально-планувальну структуру, прийоми реорганізації існуючої мережі закладів дошкільної освіти, а також визначити історично обумовлені типи архітектурно-просторових вирішень закладів дошкільної освіти.

Виклад основного матеріалу. Заклади дошкільної освіти в Україні починають з'являтися на зламі XIX – XX ст. Їх виникнення обумовлювалося потребою суспільства у тимчасовому догляді за дітьми через зростання зайнятості жінок у виробництві та народному господарстві. Як масове явище, заклади дошкільної освіти поширюються з 1920-х – 1930-х рр. В умовах того часу існувала відмінність між містами із переважанням “старої”, дореволюційної забудови, та містами із переважанням “нової”, радянської забудови. “Старі” міста переважно розташовувалися у Європейській частині СРСР, включно із усією територією України (у тому числі її західних земель, які у цей час входили до складу Другої Речі Посполитої). У цих містах провадилося широке промислове будівництво, але житлове будівництво і пов'язана із ним інфраструктура громадських будівель поширювалися значно повільніше.

Архітектура “нових” соціалістичних міст визначалася стилем конструктивізму, широко представленим у таких містах як Нижній Тагил, Новокузнецьк та ін. В Україні представлені окремі квартали подібної забудови, наприклад, район Держпрому у Харкові. Характерним для конструктивізму є широке використання залізобетонних та сталевих конструкцій, геометризм і простота, монолітність і лаконічність форм, видозмінність декору тощо. Конструктивізм був пов'язаний із соціальною концепцією суспільства, яка пов'язувала стиль життя “людини соціалізму” із високим рівнем усупільнення комунального побуту. Дитячі садки мислилися як певні “фабрики” виховання і піклування за дітьми, жорстко пов'язані із ритмом життя кварталу, у якому вони були розташовані. Проектування кварталів відбувалося за типовими проектами у комплексі із певним промисловим чи господарським об'єктом. У “старих” містах брак житлового і громадського простору в будівництві визначав поширення пристосованих і адаптованих під дитячі заклади приміщень. Ними могли виступати окремі переважно одноповерхові колишні житлові будівлі, пристосовані нижні поверхи багатоквартирних будинків тощо.

До 1938 р. до будівель дитячих садів не застосовувалися будівельні нормативи, проекти виконувалися виходячи з рекомендацій по дитячій гігієні за підписом наркома охорони здоров'я М. О. Семашка. У післявоєнні роки певного поширення набули будівлі дитячих закладів у стилі “сталінського класицизму”. Для них була характерною велика площа приміщень, розрахована на велику кількість дітлахів (від 60 койко-місць), велика висота стель, наявність “парадних” елементів в архітектурі. Будівництво таких закладів було припинено після виходу Положення “Про усунення надмірностей в архітектурі” у 1955 р. [17, с. 311]. Первинною ланкою у цей час був житловий квартал. Він був центром організації побуту у місті. Параметри дитячого саду і його відповідна архітектура визначалися виходячи із цього підходу до організації міського простору [4, с. 141].

У пов'язаній із радянським суспільством практиці було вироблено уніфіковані типи дитячих ясел-садків загального типу. У цей час дошкільні освітні заклади (ДОЗ) поділялися на: дитячий садок загального типу, корекційного типу та комбінованого типу. Всі вони мали однакову або схожу функціонально-топологічну структуру, яка складалася із адміністративного, медичного, групового, загальногігієнічного блоків та блоку обслуговування [5, с. 76]. Або, за більш спрощеною класифікацією, мають житлову, суспільну та господарську частини [3, с. 45].

У 1962 р. з'явилися спеціальні Державні будівельні норми (ДБН, рос. СНиП) щодо проектування і будівництва дитячих закладів. Зокрема, II-Л.3-62 ДБН “Дитячі ясла-сади” визначав загальні вимоги до їх архітектури [17, с. 311]. У тому ж році до нормативної літератури увійшло поняття мікрорайону, що мав стати основною одиницею забудови. Починається досить широке будівництво дитячих садів за типовими проектами, які передбачали утворення окремих дитячих комплексів із власною окремою будівлею та навколишньою територією. Особливістю була вимога щодо наявності зелених насаджень, створення обладнаних ігрових зон та фізкультурних майданчиків на свіжому повітрі [15, с. 57]. Озеленення території дитячих садків структурує територію та сприяє її ізоляції від зовнішніх несприятливих впливів [11, с. 195]. Ступінь уніфікації і типізації будівель закладів дитячої освіти побудованих у 1960-ті – 1980-ті рр. є дуже високим. Спроби вироблення спеціалізованих об'ємно-просторових вирішень архітектурно-художнього вигляду закладів дошкільної освіти відбуваються лише у 1980-ті рр., але, до початку 1990-х рр. ці спроби обмежувалися лише частковим перетворенням типових проектів [16, с. 103].

У 1990-ті – 2000-ні рр. розвиток мережі дитячих закладів відбувається відповідно до низки вимог до проектування, соціальних викликів і запитів, утворених новітніми тенденціями у розвитку суспільства. Найбільш відчутною із них є сучасна тенденція щодо зміни типового проектування “дитячого садка” різними видами індивідуальних проектів дошкільних закладів (наприклад, центрів дитячого дозвілля, шкіл розвитку, лекотек, центрів ігрової підтримки дитини тощо). Перспективним дитячим закладам має бути властивою поліфункціональність та гнучка планувальна структура [14, с. 52, 55]. Архітектура дитячих закладів має адаптовуватися до вимог популярних педагогічних шкіл і напрямів, принципів школи Марії Монтесорі (вальдорфської педагогіки тощо).

Будівлі дитячих закладів мають бути адаптованими до архітектурного середовища, яке визначається за типом переважаючої забудови (наприклад, за типологією, пропонованою Г. А. Кузнецовою: “історичний квартал”, “капітальна забудова”, “стара забудова”, “комбінована забудова в периферійній частині

міста”) [8]. Кожний із даних типів потребує гнучкості у пристосуванні будівлі дитячого закладу до власного середовища.

На відміну від багатьох інших типів громадських будівель, будівлі дошкільних дитячих закладів, як правило, гостро потребують розвитку та модернізації. Існуючі дитячі заклади часто не відповідають оновленим будівельним вимогам. Наприклад, у будівлях дитячих садків, побудованих за типовими проектами 1950- 1960-х рр., в групових осередках відсутні спальні кімнати для малюків, недостатньо площ для побутових і господарських приміщень, немає музичних і гімнастичних залів, не передбачені спеціалізовані приміщення для індивідуальних занять. У будівлях дитячих садків і ясел 1970-х рр. не вистачає другого залу для музичних та гімнастичних занять, недостатньо універсальних площ для спеціалізованих занять з дітьми відповідно до нових педагогічних програм [13, с. 60]. Відповідно до оновлених вимог і норм проектування, відбулося зменшення наповнюваності груп у дитячих садках (у яслах із 20 до 15 дітей та у садках із 25 до 20 дітей) та зменшення загальної місткості будівель діючих закладів дошкільної освіти на 20-22% [7, с. 21]. Відповідно до статистики 2010-ті рр. дитячі садки та ясла в Україні, як правило, переповнені – замість передбачених нормативами 15 (для ясел) та 20 осіб (для садків) в групах може налічуватися до 30 – 35 дітей [6, с. 379]. Неможливість виконати сучасні вимоги до існуючих дитячих садків, що потребує перепланування та (або) реконструкції, зумовлює гостру потребу в будівництві нових дошкільних закладів.

Згідно з аналізом світового досвіду, нові проекти закладів дошкільної освіти передбачають використання нових підходів до їх планувальної та композиційної структури. Традиційні композиційні структури поділяються на точкову (централізовану), лінійну та блочну схеми, а сучасні – на лінійну, модульну, компактну, центричну, глибинно-просторову. Перспективними є гнучкі планувальні схеми, які надають дитячому закладу динамізму [9, с. 222]. Сучасні дитячі сади у країнах Європи вирізняються складною об’ємно-планувальною структурою. У розвинених країнах світу набули поширення спеціалізовані композиційні схеми та об’ємно-просторові моделі дитячих закладів, які пропонуються і вітчизняними проектантами.

Обмеженість платоспроможного попиту на вартісні послуги приватних дитячих закладів, як із боку батьків, так і з боку держави і місцевого самоврядування, досі призводила до того, що «пристосовуються здебільшого не архітектурні форми до інноваційних форм дошкільної освіти, а навпаки» [13, с. 58]. Якщо проекти від початку не передбачають такої можливості реконструкції з модернізацією, їх здійснення пов’язане із тривалими, дорогими та трудомісткими роботами – руйнуванням капітальних стін, перегородок,

перекриттів, сходів, підсиленням стін та опорних конструкцій, зміни інженерних мереж, місць установки технічного обладнання тощо.

Існує два основні підходи до вирішення даної проблеми. Статична адаптація передбачає часткову реконструкцію приміщення, динамічна адаптація передбачає від початку заплановане проектом пристосування будівлі до вимог експлуатації, що змінюються [2, с. 56]. Отже, на рубежі XX-XXI ст. в Україні постала гостра необхідність у створенні такої методики проектування, яка б дозволяла адаптувати будівлі дошкільних закладів до можливих еволюційних змін у суспільстві. Серед факторів, що визначають такі зміни згадують: соціально-демографічний (хвильоподібна динаміка демографічної ситуації та чисельності контингенту дитячих закладів, що відбивається на потужності мереж та параметрах внутрішнього простору об'єктів), соціально-економічний (розширення вимог до комфортності та номенклатури освітніх послуг, що також відбивається перш за все на параметрах внутрішнього простору), соціально-педагогічний (нові програми та інноваційні технології виховання), містобудівний (інтенсифікація використання території міст, що викликає зміну ємкості територій [2, с. 53-54]. Утворювані архітектурно-планувальні рішення можна об'єднати у три групи: композиційна схема будівлі, функціональний склад приміщень, проектний метод [9, с. 221]. Сучасні засоби проектування передбачають розвиток інноваційної колористики, художньо вироблених фасадів, що має низку позитивних педагогічних ефектів.

Актуальною сучасною вимогою до архітектури дошкільних дитячих закладів є створення так званого безбар'єрного середовища, що має на увазі забезпечення інклюзивності дошкільної освіти [12, с. 160]. Архітектурні рішення мають забезпечувати умови для інтеграції дітей із обмеженими можливостями у освітнє середовище.

Важливим чинником новітньої архітектури будівель дитячих закладів є їх енергозбереження та енергоефективність. У досвіді проектування будівель сучасних дитячих закладів є використання водяних теплих підлог, сонячних панелей, систем світлодіодів, терморегуляторів, енергоефективних склопакетів, термообробленої деревини тощо. Теплосанація, передбачає комплексне утеплення спеціальними теплоізоляційними матеріалами. Вона дає можливість зменшити витрати на опалення в зимовий час, а також на охолодження в літні місяці. Такий метод дозволяє захистити фасад будівлі від впливу атмосферних опадів, високих і низьких температур і подовжує час його ефективної експлуатації. Також такий спосіб дає змогу виконати додаткові фактурні елементи на фасаді будівлі, що дозволяють обіграти світлотіньовий сценарій, виділити окремі зони, входи в будівлю, що дозволить дитячій аудиторії орієнтуватися по фасаді дитячого садка і запам'ятовувати окремі зони і приміщення через вивчення екстер'єрної області архітектурного об'єкта [8, с. 95].

Низка чинників вже зараз впливає на функціональну структуру і призводить до суттєвої трансформації підходів до архітектури будівель дитячих закладів. Скорочення мережі дитячих закладів поряд із зростанням попиту на них сприяли поширенню малих приватних дитячих закладів. Особливо затребувані вони є у центральних частинах міст. Завищені будівельні нормативи тривалий час блокували утворення повноцінних закладів дошкільної освіти. Так, відповідно до діючих норм законодавства, була потрібна ділянка 1,5 га для дитячого садка на мінімальну кількість дітей (до 35 осіб) [1, с. 159]. Але було визначено і введено до складу ДБН В.2.2-4-97 “Будинки та споруди дитячих дошкільних закладів” 1997 р. поняття приміщень призначених для груп короткочасного (до 3-х годин) перебування дітей дошкільного віку. Такий тип дитячих садків поширюється включно із 1990-х рр. [19, с. 149]. Пізніше була також передбачена можливість розміщення приміщень дитячих садків на перших поверхах житлових та громадських багатоповерхових будівель [7, с. 22]. У центральній частині міста такий тип дитячих закладів розміщується навіть в переобладнаних квартирах із централізованим обслуговуванням [18, с. 494].

Останнім часом і у розвинених країнах Західної Європи, і у Україні поширюється практика будівництва багатоквартирних будинків і комплексів будинків нового типу із інтегрованою інфраструктурою та розвиненим середовищем. Поява апартamentного житла із інтегрованим середовищем ставить питання про розробку нового типу дитячого закладу, із відповідною планувальною структурою та архітектурою приміщення, адаптованого до потреб і умов життя у сучасному багатоквартирному комплексі.

Висновки та перспективи розвитку подальших досліджень.

Таким чином, сучасна мережа закладів дошкільної освіти в Україні, зокрема в Києві, є історично сформованою, але недосконалою та потребує доопрацювання. Цей історичний процес мав декілька етапів щодо трансформації архітектурних вирішень їх будівель і приміщень. Так, переважна більшість закладів дошкільної освіти є створеною в умовах радянського суспільства і має відбиток типового проектування та концепції уніфікованих ясел-дитячого саду із відповідною типовою функціонально-планувальною структурою приміщень. Будівлі цих закладів дошкільної освіти за історичними етапами їх формування можна поділити на етапи із переважанням пристосованих приміщень (1920-ті – 1930-ті рр.); будівлі “сталінського класицизму” (кін. 1930-х – 1950-ті рр.); типові проекти 1960-х – 1980-х рр. У 1990-ті рр. набувають поширення малі приватні заклади дошкільної освіти, утворені, переважно, на базі адаптованих орендованих приміщень. Сучасні тенденції розвитку закладів дошкільної освіти визначають розробку нових архітектурних проектів, що базуються на принципах гнучких архітектурно-планувальних вирішень, складних композиційних схем і об’ємних просторових рішень. Актуальним є утворення типу дитячих закладів,

пристосованих до умов сучасних багатоквартирних комплексів. Загалом, ця тема є актуальною для України і конче потребує системного дослідження і доопрацювання світового досвіду проектування та будівництва дитячих дошкільних закладів.

Список літератури:

1. Гомон О. О. Сучасні тенденції розитку дитячих дошкільних закладів та загальноосвітніх шкіл / О. О. Гомон // Сучасні проблеми архітектури та містобудування. - 2012. - Т. Вип. 31. - С. 157-162.
2. Долгов А. В. Адаптация объектов дошкольных организаций к эволюционным процессам в природе и обществе / А. В. Долгов, Е. Б. Сычева // Академический вестник УралНИИпроект РААСН. - 2014. - no. 2. - С. 53-58.
3. Долгов А. В. Основы новой архитектурной типологии дошкольных учреждений / А. В. Долгов, Е. Б. Сычева // Академический вестник УралНИИпроект РААСН. - 2013. - no. 1. - С. 44-49.
4. Дьомін М. М. Первинний елемент соціально-планувальної структури крупного міста – мікрорайон / М. М. Дьомін, О. Д. Міщенко // Містобудування та територіальне планування. - 2010. - Вип. 37. - С. 138-149.
5. Золотник С. В. Несоответствие структуры дошкольного образовательного учреждения типичного района массовой застройки 60-80-х годов 20 века современным требованиям / С. В. Золотник // Инженерный вестник Дона. - 2017. - Т. Т. 44. - no. 1 (44). - С. 76.
6. Ковальська Г. Л. Особливості проектування та будівництва вбудовано-прибудованих дошкільних навчальних закладів / Г. Л. Ковальська // Сучасні проблеми архітектури та містобудування. - 2015. - Вип. 40. - С. 378-383.
7. Ковальський Л. М. Сучасні тенденції комплексного формування закладів обслуговування в містах Донбасу / Л. М. Ковальський // Досвід та перспективи розвитку міст України. - 2013. - Вип. 25. - С. 20-28.
8. Кузнецова А. А. Архитектурно-эстетические аспекты применения энергоэффективных технологий при проектировании дошкольных организаций / А. А. Кузнецова // Известия Самарского научного центра Российской академии наук. Социальные, гуманитарные, медико-биологические науки. - 2017. - Т. Т. 19. - no. 2-1. - С. 95-99.
9. Кузнецова А. А. Современные архитектурно-планировочные способы моделирования зданий дошкольных организаций / А. А. Кузнецова // Известия Самарского научного центра Российской академии наук. - 2014. - Т. Т. 16. - no. 2-1. - С. 221-225.
10. Ламехова Н. В. Функциональнопланировочная структура зданий для дошкольного образования / Н. В. Ламехова // Академический вестник УралНИИпроект РААСН. - 2011. - № 3. - С. 46-52.

11. Рубан Л. І. Структурні елементи комплексної зеленої зони міста "мікрорівня" як об'єкти ландшафтного проектування / Л. І. Рубан // Сучасні проблеми архітектури та містобудування. - 2012. - Вип. 30. - С. 190-200.
12. Степанова М. И. Гигиенические принципы проектирования пространства и архитектурной среды детских садов / М. И. Степанова, В. Р. Кучма // Гигиена и санитария. - 2017. - Т. Т. 96. - no. 2. - С. 158-161.
13. Сычева Е. Б. Инфраструктура дошкольных учреждений. Испытание временем / Е. Б. Сычева // Академический вестник УралНИИпроект РААСН. - 2012. - no. 2. - С. 50-52.
14. Сычева Е. Б. Принципы формирования структуры детских досуговых центров для дошкольников / Е. Б. Сычева // Академический вестник УралНИИпроект РААСН. - 2009. - no. 3. - С. 52-57.
15. Сычева Е. Б. Влияние моделей воспитания детей на формирование архитектуры дошкольных объектов / Е. Б. Сычева, Т. Ю. Быстрова // Академический вестник УралНИИпроект РААСН. - 2016. - no. 2 (29). - С. 56-62.
16. Хобта М. В. Історичні передумови організації середовища дитячих дошкільних закладів / М. В. Хобта, Л. М. Бармашина // Сучасні проблеми архітектури та містобудування. - 2012. - Вип. 31. - С. 99-107.
17. Шалыгина У. А. Из истории становления и развития архитектуры детских садов-ясель в г. Новониколаевске (Новосибирск) в первой половине XX в. / У. А. Шалыгина // Баландинские чтения. - 2016. - Т. Т. 11. - no. 1. - С. 309-317.
18. Юрчишин О. М. Заклади дошкільного виховання надмалої місткості в історично сформованому житловому середовищі Львова / О. М. Юрчишин // Містобудування та територіальне планування. - 2009. - Вип. 35. - С. 491-496.
19. Юрчишин О. М. Заклади дошкільного виховання надмалої місткості з централізованим обслуговуванням / О. М. Юрчишин // Проблеми теорії і історії архітектури України. - 2009. - Вип. 9. - С. 148-152.

Аннотация:

В статье рассмотрены исторические предпосылки формирования детских учреждений в условиях Украины. По мнению автора, актуальность вопроса обусловлена тем, что подавляющее большинство учреждений дошкольного образования Украины является созданной в предыдущее историческое время, что отразилось на архитектурных решениях их зданий. Анализируется динамика процесса формирования учреждений дошкольного образования в Украине, определяя соответствующим этапам архитектурные формы и их особенности. Автор приходит к выводу, что современные тенденции развития учреждений дошкольного образования определяют выработку архитектурных проектов, основанных на принципах гибких архитектурно-планировочных решений, сложных композиционных схем и объемных пространственных решений.

Нужным является создание типа детских учреждений, приспособленных к условиям современных многоквартирных комплексов.

Ключевые слова: детские учреждения, здания, Украина, историческое развитие

Abstract:

In the article the historical preconditions of the formation of children's institutions in the conditions of Ukraine are considered. According to the author, the urgency of the issue is due to the fact that the vast majority of institutions of preschool education in Ukraine have been created in the previous historical period, which was reflected in the architectural decisions of their buildings. The dynamics of the formation of pre-school establishments in Ukraine is analyzed, defining the corresponding architectural forms and their peculiarities. The author concludes that the current trends in the development of pre-school establishments determine the development of architectural projects based on the principles of flexible architectural and planning decisions, complex composite schemes and bulk spatial solutions. Needed is the formation of kindergartens adapted to the conditions of modern multi-apartment complexes.

Key words: children's institutions, buildings, Ukraine, historical development